

УДК 340+581.630*35.07:355.01

Шутяк С.В.¹, аспірант, <https://orcid.org/0000-0001-8264-8094>,
sofiya.shutiak@gmail.com

Заячук В.Я. 1, канд. с.-г. наук, <https://orcid.org/0000-0002-0342-2482>,
zayachuk_vsim@ukr.net

¹ Національний лісотехнічний університет України, Львів, Україна,

ПРАВОВІ ТА УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ ВРАХУВАННЯ ЗНАНЬ ПРО ДЕРЕВНІ (НЕДЕРЕВНІ) РЕСУРСИ ДЛЯ ГРОМАД

Shutiak S.V., Zayachuk V.Ya.

LEGAL AND MANAGEMENT ASPECTS OF TAKING INTO ACCOUNT KNOWLEDGE ABOUT WOOD (NON-WOOD) RESOURCES FOR COMMUNITIES

Анотація. Тези піднімають питання складності дотримання принципів охорони довкілля: науково обґрунтоване узгодження екологічних, економічних та соціальних інтересів суспільства на основі поєднання міждисциплінарних знань екологічних, соціальних, природничих і технічних наук та прогнозування стану навколишнього природного середовища та науково обґрунтоване нормування впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище.

Ключові слова: місцеві ресурси, прийняття рішень, наука про довкілля, загальне користування, спеціальне користування.

У літературі та практиці є багато досліджень соціо-економічного, економіко-екологічного розвитку громади. Наприклад, М.І. Пітюлич, В.В. Гоблик, Т.Д. Щербан та ін. у монографії “Соціально-економічний розвиток малих сіл Закарпаття: проблеми трансформаційного періоду” зазначають, що, маючи багаті природні та людські ресурси, Україна ще не досягла такого ступеня розвитку, який би забезпечив високі стандарти якості життя й достатні умови для національної безпеки. Вважають, що ефективним базовим підходом до розв’язання цих суперечностей, а також поліпшення використання ресурсів держави та загалом її потенціалу є розвиток територіального управління. Вивченням проблем управління ресурсним потенціалом громад займалися такі вчені як: Г. Атаманчук, В. Бабаєв, Т. Безверхнюк, П. Беленький, С. Біла, З.Варналій, В. Воротін, О. Грішнова, М. Долішній, І. Дробот, Л. Жаліло, Л.Зайцева, С. Злупко, В. Куйбіда, Е. Лібанова, В. Мамонова, Ю.Маршавін, О.Павлов, І. Розпутенко, В. Руденко, В. Тертичка, С. Тумакова, М. Чумаченко, О. Шаблій, В. Шевчук та ін. Більшість із згаданих дослідників аналізують природний потенціал території, соціально-господарський розвиток територій, проте не приділяють, на нашу думку, належної уваги питанням управління такими ресурсами з метою планування опису інвестиційної привабливості територій. Без належного планування ефективного розвитку, Україна залишається, за даними Світового банку, з вкрай низьким рівнем ефективності

використання природно-ресурсного потенціалу України. Маючи значні фізичні параметри природних ресурсів України (земельних, мінерально-сировинних, лісових тощо) використання залишається неефективним. Як показує аналіз стану використання природно-ресурсного потенціалу та розвиток природно-сировинної бази інших країн, саме дотриманням принципів охорони довкілля, оцінки ризиків та застосування найкращих доступних технологій є запорукою економічного зростання країн.

Зазвичай вважається, що земельні ділянки під рекреаційними закладами, промисловими об'єктами приносять більше прибутку, ніж зайняті плантаційними насадженнями. Такі позиції є економічно обґрунтованими. Проте, вони не відповідають положенням законодавства, якщо для таких цілей беруться вільні, потенційно сільськогосподарські землі. Земельний кодекс України визначає принципи земельного законодавства, серед яких є поєднання особливостей використання землі як територіального базису, природного ресурсу і основного засобу виробництва; забезпечення раціонального використання та охорони земель; пріоритету вимог екологічної безпеки. Охорона земель передбачає раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення для несільськогосподарських потреб, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення. Таким чином, вартують уваги думки про те, що ефективним напрямком раціонального використання земель місцевими громадами є плантаційне вирощування плодових рослин – аронії, кизилу, обліпихи, фундука, калини [2,5].

Закон передбачає, що екологічні знання є обов'язковою кваліфікаційною вимогою для всіх посадових осіб, діяльність яких пов'язана з використанням природних ресурсів та призводить до впливу на стан навколишнього природного середовища. Обумовлене це тим, що рішення, що мають вплив на довкілля повинні прийматися з належною оцінкою потенційних впливів, бачачи різні можливості розвитку подій та наслідків реалізації таких рішень. Літератури про те якою діяльністю можна займатися на земельних ділянках, що може приносити доходи громаді та не шкодити земельним та іншим ресурсам є достатньо [6,10,11].

Аналіз повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у галузі охорони навколишнього природного середовища в межах своєї компетенції, зокрема, передбачають, координацію діяльності підприємств, установ та організацій, розташованих на території відповідно села, селища, міста, незалежно від форм власності та підпорядкування; організацію розробки місцевих екологічних програм. Таким чином, громади володіють інструментами впливу на розвиток своєї території та приймають рішення щодо перспективних планів їхнього розвитку. Проте, знання про ці напрямки місцеві органи влади повинні шукати у науковців. Наприклад, перспективним напрямком використання земель місцевими громадами є створення плантацій

павловнії [7], яка є швидкорослим видом та відрізняється деревиною красивої текстури [8] та новорічних ялинок [3,4,9].

Кошти на наукові дослідження власних територій та їх довкілля, а саме, з метою розробки наукових основ охорони та раціонального використання, забезпечення екологічної безпеки навколишнього природного середовища та природних ресурсів можна використовувати із природоохоронного фонду, залучати кошти з інших джерел. Наприклад, дослідження показують, що володіння достатніми знаннями про стан рослинних та тваринних ресурсів на території громад дозволяє ефективно організувати загальне та спеціальне використання рослинним світом. Це у свою чергу дозволяє не лише наповнювати місцеві бюджети, але і оцінювати ризики зменшення природних територій, а отже, і доступу до ресурсів для загального та спеціального користування.

Аналіз стану державного регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища за різними напрямками, здійснений в межах підготовки національної доповіді про стан навколишнього середовища в Україні у свідчить про недостатню взаємодію наукових установ, що проводять систематичні комплексні наукові дослідження навколишнього природного середовища та природних ресурсів та розробляють наукові основи їх охорони та раціонального використання, забезпечення екологічної безпеки [1]. Це означає, що доцільно посилювати координацію та узагальнення результатів цих досліджень, актуалізувати діяльність Академії наук України та відновити центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища – Міндовкілля [12,13,14]. НАДС доречно розробити відповідні курси для місцевих громад, де б лекторами виступали науковці, що володіють знаннями про раціональне використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Список використаних джерел

- 1.Березовський, П.П., Шутяк, С.В., Ященко, Г.А., Костюніна, Ю.О., Березовська, Н.І. Аналіз стану державного регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища за різними напрямками, здійснений в межах підготовки національної доповіді про стан навколишнього середовища в Україні у 2023 році. Ефективність державного управління. 2024. 1(78/79), 39–45. <https://doi.org/10.36930/507806>
- 2.Заячук В.Я. Біоекологічні особливості зростання та плодоношення калини звичайної в умовах Прикарпаття.: автореф. дис. ... канд с.-г. наук : 06.03.03. Львів, 1996. 22 с. https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=PmXnWewAAAAJ&citation_for_view=PmXnWewAAAAJ:4DMP91E08xMC
- 3.Заячук В.Я. Дендрологія. Голонасінні. Львів: ТзОВ"Фірма Камула". 2005. 176 с. https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=PmXnWewAAAAJ&citation_for_view=PmXnWewAAAAJ:YFjsv_pBGBYC
- 4.Заячук В.Я. Дендрологія. Хвойні: навч. посібн. Львів: ТзОВ"Фірма Камула". 2003. 128 с. https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=PmXnWewAAAAJ&citation_for_view=PmXnWewAAAAJ:O3NaXMP0MMsC
- 5.Заячук В.Я., Цибуля В.С. Види роду Калина (*Viburnum* L.) в озелененні населених місць. Науковий Вісник НЛТУ України: збірник науково-технічних праць. Львів: НЛТУ України. 2013, вип. 23 (11), С. 30-38. Доступно за https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2013/23_11/30_Zaj.pdf

6.Заячук, В. Я., Пастернак, В. П. Сертифікація недеревної продукції лісу у контексті сталого лісоуправління. Лісотехнічна освіта і наука: виклики сьогодення та перспективи розвитку. Міжнародна науково-практична конференція. 23-25.10.2024 р., м. Львів, Україна. Доступно за <https://doi.org/10.36930/conf150.1.17>

7.Іванюк А.П., Заячук В.Я., Лисюк Р.М., Дармограй Р.Є. Перспективи використання деревини *Paulownia tomentosa* (Thunb.) Steud. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Агрономія і біологія. Том 52. № 2 (2023). С. 38-46. <https://doi.org/10.32782/agrobio.2023.2.5>

8.Іванюк А.П., Заячук В.Я., Харачко Т.І., Колодій Т.В., М'якуш Б.М. Фізичні властивості деревини павловнії повстистої (*Paulownia tomentosa* (Thunb.) Steud.). Науковий вісник НЛТУ України: збірник науково-технічних праць. Львів: НЛТУ України. 2021, том. 31, №4. С. 71-75. <https://doi.org/10.36930/40310411>

9.Погрібний О.О., Заячук В.Я. Сосна звичайна в лісах Українських Карпат. Монографія. Косів: Писаний камінь. 2017. 192 с. Доступно за https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=PmXnWewAAAAJ&citation_for_view=PmXnWewAAAAJ:isC4tDSrTZIC

10.Робулець С.В., Солодкий В.Д., Заячук В.Я. Значення захисних лісів і особливо захисних ділянок лісу Буковинських Карпат у вирішенні екологічних проблем регіону. Науковий вісник НЛТУ України: збірник науково-технічних праць. Львів: НЛТУ України. 2011. вип. 21 (7), С. 59-61. Доступно за https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2011/21_7/59_Rob.pdf

11.Рябчук В.П., Заячук В.Я. Рациональне використання недеревних ресурсів як засіб підвищення продуктивності лісу. Науковий вісник НЛТУ України. Львів : 2004, Вип. 14.5. С. 254-260. Доступно за https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2004/14_5/51.pdf

12.Шутяк, С. В. Взаємозалежність принципів верховенства права та належного врядування на прикладі управління об'єктами тваринного світу 2023: XXIII Міжнародна науково-практична конференція "Екологія. Людина. Суспільство". 2023. <https://doi.org/10.20535/EHS2710-3315.2023.289131>

13.Шутяк, С. В., Заячук, В. Я. Правове регулювання загального та спеціального використання об'єктів рослинного та тваринного світу: фінансові та управлінські аспекти. Лісотехнічна освіта і наука: виклики сьогодення та перспективи розвитку. Міжнародна науково-практична конференція. 23-25.10.2024 р., м. Львів. Україна. <https://doi.org/10.36930/conf150.4.7>

14. Vasyl Karabyn, Vladyslav Shuryhin, Sofia Shutiak, Marek Chmiel, Rastislav Kulhánek, Strategic environmental assessment - underestimated tool for sustainable subsoil use. 2022. Volume 7, Number 3: pp. 140-146 <https://doi.org/10.23939/ep2022.03.140>